

Varga Domokos: ERDŐKERÜLŐBEN

(Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1970. 245 old. Megjelent a *Magyarország Felfedezése* sorozatban.)

Varga Domokos — szakkörökben is közbecsülést élvező erdőmérnök — kartársunk a Magyarországi Felfedezése írói sorozat keretében „intim” életünkről írt *Erdőkerülőben* című, a Szépirodalmi Könyvkiadó által megjelentetett könyvében.

Az írásmű műfaját írói-művészi értékét az irodalom illetékesi méltatják. Bennünket, erdészeket a könyv nem is elsősorban írói-művészi értéke alapján érdekelt. Az izgalom úrrá lesz rajtunk azonnal, ha a kézbevetett könyv címét, borítólapja képét látjuk, s nem tesszük le addig, amíg végig nem olvastuk.

Izgalomunk tartalma nagyon bonyolult. Igaz-e amit életünkről írnak, jól látja-e küzdelmünk célját, nehézségeink — szomorúságaink — örömeink lényegét az író? Tényleg ilyenek vagyunk-e? Jó-e nekünk, ha így és ebből következtetett képben „fedeznek fel” minket? A kérdésekben rejlő izgalmon túl talán resteljük, hogy munkánk területe — mint alkotó műhely — a társadalom egészen belül egy kicsit periférikus. Sok a primitív vonás bemutatott életkörülményeinkben. Sajnáljuk, hogy a bennünket kívülről nézők illúzióját, romantikus elképzeléseit az író lerombolja. Alkalmas-e az írói mű, hogy a társadalommal tudassa, miben, hogyan fejlődünk, nemzedékünk mit és milyen körülmények közt alkotott és alkot a köz javára, maga hasznára. Folytatni lehetne a könyv olvasásakor felmerülő kérdőjelek sorolását, de ehelyett inkább az eddig felvetett, vagy felvethető kérdésekre próbáljunk válaszolni.

A könyv az első olyan mű hazánkban, ami az erdőről, mint az ember természetes környezetéről, élő organizmusról, a nemzetgazdaságban, világgazdaságban betöltött sokoldalú közgazdasági szerepéről, a benne és vele dolgozókról, mint az emberi társadalom alanyairól, a mindennapi történések hű és igaz tolmácsolásával „belülről” a kívülállóknak átfogó összefüggésben beszámol. Ismerjük el, hogy a könyv tényanyagára hiteles, igaz, ilyenek is vagyunk.

Az erdő dolgozóinak helyzete, történelmi idők óta és ma is, mindig a „felzárkózás” állapotában van. Ez abból következik, hogy az erdő ősből állapot, mint a mezőgazdaság és technika. Minden fejlődés az erdő kárára történt és történik ma is. Az erdő dolgozói konzervatívabbak, helyhez kötöttebbek, mint más munkaterületek dolgozói. Ebből a sajátos, maradibb emberi tartásból következik, hogy dolgainkban — különösen nyomorúságunkban — zárkózottabbak, szegénylenőbbek, s talán szerenyebbek is vagyunk.

Amíg az erdő és élővilága minden művészeti ágat évezredek óta maradandó alkotásra ihletett, a benne dolgozók élet- és munkakörülményei, társadalmi viszonyai ma is feltáratlanok a széles társadalmi megismerés számára.

A könyv „leleplezi” az erdő romantikus máza alatt levő emberi erőfeszítések minden vonatkozását, tudatja a társadalommal, hogy a látszat mögött jellemzően mostoha élet- és munkakörülmények között emberek tízezreinek verejtékes, de közhasznú munkája zajlik.

Tiszteljük az író bátorságát, hogy sorsunkat, helyzetünket „közszájra” adta.

A könyvből mi is, akikről szól, tanulhatunk. Az olvasás nyomán állapotunkról seregszemlét tarthatunk. Az erdőt — múltjától jövője felé haladva — minden összetevőjével együtt láthatjuk, itt-ott talán felnagyítva, máshol kisebbítve az arányokat, a meghatározó szerepű jelenségeket, állapot-jellemzőket, de helyenként a jól elhelyezett „magaslatról” mi benne élők „rálátunk” az erdő mozgására, munkaterületünk és benne saját magunk fejlődési útjára, folyamatára.

A könyv bevezető gondolatai történelmi hitelességgel beágyazzák az erdőt, mint társadalmi életeret a korábbi évszázadok jellegzetes magyar életformájába. Nyelvünk, településeink, népművészetünk, költészetünk már-már elfelejtett, erdővel összefonódó kapcsolatait, kölcsönhatását tárja fel és menti meg a jövő számára érdekesen, hangulatosan. Sok népszokást, a társadalomnak, egyes embereknek az erdőhöz — vadhoz —, a közvagyonhoz való viszonyát, ennek az idők folyamán változó alakulását, az ember ösztönös magatartását segít érdekes okfejtéssel megmagyarázni, nekünk is megérteni.

Kié az erdő? — teszi fel az első kérdést az író. Az erre adott válaszaival, történelmi koronként érzékelteti az ember viszonyát az erdőhöz. Az első hiányérzetem itt jelentkezik! A mai állapot jogi és társadalmi tartalmát, az ember és erdő viszonyának mai jellegét nem érzékelteti a szerző. Pedig ez alkalmat adhatott volna mind az író, mind az olvasó számára, hogy az erdő és ember mind harmonikusabb viszonyának jövőbeli kifejlődését érzékeltse. A szerző gondolatkifejtése gazdag tényanyagát negatív kicsengésűvé teszi, pedig ugyanez a tényanyag helyes csoportosítással kevésbé reménytelen helyzetet tükrözne. Az erdő tulajdonjogában az utóbbi 25 évben bekövetkezett változás és ennek pozitív következménye tette lehetővé, hogy közel azonos nagyságú erdőterületről a korábbi évszázadokban évente termesztett famennyiség kétszeresét megtermelhessük. Helyesbítenem kell az író adatait is, mert az erdő- és fagazdaságok az eltartottakkal együtt nem 50 000, de legalább 150 000 embernek adnak ma kenyeret.

Dramái hangulatot teremt az író „*Az erdők munkásai*” című fejezetben. Az író is keresi a „mezsgyét”, ahol okfejtéseivel ártó hatás nélkül haladhat. Mégis a rajzolt kép nyomasztó állapotot illusztrál. Tényleg ilyen a helyzet? Ki vagy mi teszi ilyenné? — merül fel a kérdés! Miért vagyunk mégis ennyien az erdő munkásai, mi tart itt 50 000 dolgozót?!

A munkahely adottságai, a munkakörülmények, a munka nehézségi foka, ezek megjavításának nehézségei ténylegesen egyedülállóak más munkaterületekkel szemben. Az ügy javára szolgálhat, ha a társadalom az írói látásmód érzékletességével megismeri azt a nehéz munkát és életkörülményeket, amelyek közt az erdő munkásai élnek. Jó esetben erkölcsileg, anyagilag nagyobb társadalmi megbecsülést lehet talán számunkra az eddigieknél megszerezni. Szocialista társadalmi viszonyok között azonban nivellált jövedelmi arányokat és viszonyokat, élet- és munkakörülményeket kell előbb-utóbb teremteni mindenhol. Így az erdőben is. Az igazsághoz tartozik azonban az is, hogy a legnagyobb fejlődés 25 év alatt éppen az erdő fizikai dolgozóinak élet- és munkakörülményeiben, jövedelmi viszonyaiban történt. Az erdő állandó munkásai ma nem a legrosszabbul fizetett dolgozó réteg.

Öszintébb és hasznosabb lenne ez a fejezet, ha drámaisága mellett, fejlődési szakaszaiban, az egyes szakaszok jellemzőivel értetné meg mondanivalóját, mert a túldramatizálás esetleg a mondandó hitelességét veszélyezteti. Dicséri ezt a fejezetet az a megindítóan szép gondolatfűzés, amivel emléket állít az erdei munka halottjainak, a termelés-fejlesztés úttörő munkájában élenjáróknak.

A *vadak és vadászok* fejezet a legolvasmányosabbra komponált része a könyvnek. Vadászati történelemnek, vad-természetrájnak, vadász etikai kézikönyvnek, vagy akár vadászati közgazdaságtannak is alkalmas. Az írás hangulata eredeti, mintha a szerző átélte volna azt, amit leír, pedig tudjuk róla, hogy nem vadászember. Bár e fejezet tartalmát kívülről nézve ötvözte, elhiteti, hogy belülről és jól látja, és emiatt jól is láttatja az erdő és a vad, a vad és ember, régi és mai állapot bonyolult viszonyát. Nagyon hasznos, alapos az az elemző, feltáró okfejtés, ami a vad kártételeit, a vadászok mindenkorai exkluzív helyzetét vázolja. Az ok és okozatok egymásba fűzéséből sokféle következtetést lehet levonni. Ezt úgy is ki-ki szemlélete szerint megteszi.

Értékes fejezete a könyvnek az *erdészek életéről*, szerepéről beszámoló rész. Talán az erdész szerepéről, munkájáról alakult ki a köztudatban a leghamisabb kép. Az erdésznek a természettel való állandó kapcsolata, a vadászgató, sétálgató, szabadnak látszó munka- és időbeosztású erdészt irigyltette azok szemében, akik rajongói a természetnek. Tudatukban az erdő romantikáját az erdész személyesíti meg. Ennek a hamis illúzióknak, képnek a bosszúja jelenik meg azoknak az erdész pályát választó fiatal embereknek a csalódásaiban, akik a városi életformából, a civilizáció köréből magára hagvatottan, a vázolt körülmények között is fegyvelmezett helytállást követelő körülmények közé kerülnek. Az erdész munkája csak azoknak szép, akik magasfokú hivatástudattal végzik azt. Csak ilyen telítettséggel lehet vállalni azt a feladatot, szervező, irányító, ellenőrző, fegyvelmező és köznevelő önálló munkát, ami egy erdész munkájának a lényege. Csak az az erdész juthat el oda, hogy munkájában, annak eredményeiben örömet lelje, környezetének, munkatársainak jó közérzetet teremtsen, aki szemléletben, sajátos képességekben nagyfokú önállóságban teljes értékű ember.

Az erdőben folyó minden termelő munka egyszemélyes művezetője az erdész. Minden munkahelyen eltérő adottságok között, más módon kell szervezni és megoldani a tennivalókat. A „szellős” műhely, a nagy távolságok fizikai erőnlétet, sokoldalú szakmai tudást, nagyfokú önállóságot, gyors és körültekintő elhatározó képességet kívánnak az erdésztől. Ma egy erdésznek több milliós értékrendű mennyiségi, minőségi termelést, jövedelmező munkaprogramot kell végrehajtani, amiből a saját

és munkatársainak anyagi és erkölcsi egzisztenciája függ. Ma ők az erdők igazi „napszamosai”, nagyrészt rajtuk múlik — s ez egyben a jövő helyzetük megoldását is jelenti —, hogy a munkát könnyítő technika, az élet- és munkakörülményeknek ezzel járó megjavítása milyen gyorsan és hatékonyan terjed ki az erdei munkákban.

A *számadás* — *számvetés* című zárófejezet az erdőszet enciklopédiája. Végig vezeti az olvasót az erdők sokoldalú szerepén, közhasznosságán. A jövő erdőgazdálkodás koncepcióit olyan közérthetően, világosan okfejt, ahogy eddig ezt sehol nem olvastam. Nagy szolgálatot tesz a szerző ezzel a záró foglalatlaltal a magyar erdőeknek.

A könyv utolsó mondata gondolkodtat el. Tényleg „váratlanul bukkant fel” a fafelesleg? Így ez nem igaz. Hisz 25 év céltudatos munkája van ebben a megnövekedett élőfakészletben. Ezért mintegy 7 milliárd forintot áldozott a társadalom, tehát tudtuk, hogy lesz és van fánk. A gondunkat nem a „váratlan” mennyiség, hanem a hasznosítás előkészítetlensége okozza.

Végül mondjunk köszönetet *Varga Domokos* kollégánknak azért, mert volt szíve és szeme viszonylag rövid erdőszélfutása során nyitott szívvel és szemmel járni az erdőket, s az erdőgazdálkodás összefüggő problémáit, benne az emberi küzdelmeket meglátni.

Van képessége és bátorsága erdőszélfutása során nyitott szívvel és szemmel járni az erdőket, s az erdőgazdálkodás összefüggő problémáit, benne az emberi küzdelmeket meglátni.

Van képessége és bátorsága erdőszélfutása során nyitott szívvel és szemmel járni az erdőket, s az erdőgazdálkodás összefüggő problémáit, benne az emberi küzdelmeket meglátni.

Fila József
erdőmérnök

Dr. Sopp László: Fatömegszámítási táblázatok

(Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1970.)

Régen nélkülözött könyvet üdvözölhetünk *dr. Sopp László* munkájában. A szakma szempontjából igen öröndetes, hogy legfontosabb fafajainkra a hazai állományviszonyokat jobban tükröző fatömegszámítási táblázatok váltak mindenki részére hozzáférhetővé. Különösen az üzemi szakembereknek jelent ez könnyebbséget, de a tervező, a kutató is biztosabb fatömegadatokkal számolhat.

Dr. Sali Emil a könyv előszavában röviden rámutat a hazai fatömegtáblák fontosságára, visszapillantást ad arra a hosszú és fáradságos munkára, amely az *Erdészeti Tudományok Intézetben* a táblázatok összeállítását és kézikönyvként való megjelenését megelőzte.

A könyv három fő fejezetre tagozódik: 50 oldal az *általános rész*, 238 oldalnyi terjedelemben kapjuk az *új fatömegtáblák*-at, míg az *egyéb fatömegszámítási táblázatok*-at 53 oldal terjedelemben találjuk. A könyv végén pedig irodalmi ismertetést ad a szerző.

Az *általános részben* megismerkedhetünk az adatfelvételek és a fatömegtáblák összeállítására alkalmazott módszerrel, a táblázatok használhatóságával, a szerzőnek kéreg- és törzsalaksor vizsgálati eredményeivel, egy választékbeeslési eljárással, majd az új fatömegtábláknak egyes fák és állományok esetében való gyakorlati alkalmazásával. Útbaigazítást kapunk a vágáslap feletti összes bruttó- (vastag + vékony), az 5 cm-nél vékonyabb és ennél vastagabb fatömeg, valamint a vágáslap alatti, tuskó és gyökérfa megállapítására. A régi, hasonló táblázatok használata esetén lehetőséget ad a 7 és 5 cm-nél vastagabb fatömeg számszerű megállapítására is. Végül útmutatást találunk az egyéb fatömegszámítási táblázatok gyakorlati alkalmazására.

Az *új fatömegtáblázatok* fejezetben hármas tagolásban találjuk a legfontosabb fafajainkra az új fatömegtáblázatokot, mégpedig:

I. Kemény lombos fák: akác, bükk, cser, feketedió, gyertyán, hársak, juharok, kocsányos-, kocsánytalan és vöröstölgy, kőris;

II. Lágy lombos fák: éger, fűz, fehér- és szürkenyár, feketenyár, óriásnyár, rezgőnyár;

III. Fenyők: duglász-, erdei-, fekete-, jegenye-, luc- és vörösfenyő.

A felsorolt fajok közül a hárs, juhar, kőris, éger, duglász- és lucfenyő kivételével az összes bruttó fatömeg meghatározásán kívül az 5 cm-nél vékonyabb fatömeg is táblázatokkal számítható. A táblázatok mellett a fatömegnek függvényábrás módszerrel történő meghatározásához is lehetőséget ad a szerző. Előrehaladást jelent az eddig használt táblázatokkal szemben az, hogy tölgy, bükk, gyertyán és erdeifenyő esetében a 10 cm-nél vékonyabb törzsek összes fatömegének pontosabb meghatározására külön táblázatot is találunk.

Egyéb fatömegszámítási táblázatok fejezetben kapjuk az ismert körlap-, henger- és egyben körlapszorzási táblázatokot, kiegészítve pontosabb köbözések érdekében 0,2—

2,0 m hosszú, 1–100 cm átmérőjű terjedelemben milliméter pontossáig mért átmérőknek megfelelő henger köbtartalmat. Megtaláljuk a próbateres becslési módok alkalmazásakor figyelembe veendő sor- és körtávolság táblázatot, a Weise-szabály alkalmazása esetén luc-, erdei-, jegenyefenyőre, tölgy, bükk, nyáakra vonatkozóan az átlagos törzs meghatározására használandó mutatókat, átmérő viszonzszám táblázatokat és végül akác, bükk, cser, gyertyán, kocsánytalan- és vöröstölgy egységes magassági görbéit a d/d_{med} és h_{med} függvényében.

Elismerés illeti a szerzőt, hogy így összefoglalva közreadta több évi munkájának eredményét. Tisztában kell lennünk azonban azzal, hogy e táblázatok közreadásával sem oldottuk meg teljesen adott állományok fatömegének pontos meghatározását. Erre különben a szerző az általános részben (21. old.) rá is mutat. Eltérések mindig lesznek, mert a tényleges fatömeget meghatározó összes paramétert figyelembe vevő fatömeg-táblázatot összeállítani nem is lehet, csak közelíteni. Mindenesetre komoly előrehaladást tettünk az eddig alkalmazott és nem hazai viszonyokra vonatkozó adatokból összeállított táblázatokkal szemben. A gyakorlat fogja kimondani a tárgyilagos bírálatot, hogy e táblázatok használatával mennyiben közelíthetjük meg jobban a tényleges állapotot. Ez elsősorban azoknál a táblázatoknál merülhet fel, amelyek viszonylagosan kevés vizsgálati anyagból készültek.

Külön dicséret illeti a Kiadót a tetszetős külalakért. A könyv tartós borítólappja nagysága, kezessé teszi a használat számára. Jó lett volna azonban a könnyebb kezelésként az egyes táblázatok szerint oldalregiszterrel is ellátni.

Az elismerés mellett néhány alaki és tartalmi hiányosságra azonban rá kell mutatnom. Pnyek pl.: nem a szerző által kimunkált táblázatok címeiben meg kellett volna adni a szerzőt; az 54. oldalon bemutatott munkalap 2. és 3. oszlop adataiban eltérések vannak; a tartalomjegyzék oldalszáma egy-két esetben nem egyezik a megadott tartalommal. Ezek nem lényeges hiányosságok, de zavarólag hatnak a különben gondos összeállításban.

Tartalmi vonatkozásban hiányolható, hogy nem minden fafajra ad a szerző vékonyfaszázalék táblázatot. Észrevételezhető az általános részben a 24. oldalon tett megállapítás. Itt a szerző kéregre vonatkozólag közöl adatokat, mert „ezeknek százalékos mennyiségéről eddig még hazai adataink nincsenek”. Utalnom kell az *Erdészeti Kutatások* 1957. 3–4., 1959. 3., 1964. 1–3., 1967. 1–3., 1968. 1–3 és 1969. 2–3. számaira, ahol a választéktervezés több éves kutatásával kapcsolatosan tölgy, bükk, cser, akác, gyertyán, nyárok, erdeifenyő és lucfenyőre a kéregszázalékokat elsősorban gyakorlati szempontból vizsgálta az ERTI fahasználati osztálya éppen azért, mert a nettósítás során a mellmagassági átmérők függvényében kimunkált kéregszázalékok lényeges eltérést eredményeznek. A mintegy 150 ezer kettős kéregmérésből összefüggésvizsgálat alapján megállapítható volt, hogy a kéregvastagság és a kéregszázalék a választékok középátmérőjével legszorosabban korrelációba hozható. Akár tervezzük, akár számbaveszünk kitermelt faanyagot, — mert választékokat kéregben, kéreg nélkül, törzsfából és koronából egyaránt termelünk — a választék átmérő, illetve ezek méretkategóriái azok, amik számszerűen megfoghatók. Ezért dolgoztuk ki a fent megadott fafajokra a kéregmutatókat vastagsági méretecsoportokra.

A választékbecslésnek közölt módja csak egyedi becslésre alkalmas. Ennek a módszernek pontosságához nem fér kétség, de nagyon munkaigényes. Az átlagfákból így módon kapott adatoknak az extrapolálása azonban mindig nagy eltérésre vezet. Az átlagfa csak az összes fatömeg meghatározására alkalmas, vastagsági méretecsoportjaiból, illetve választékaiból az egész állományra következtetni nem szabad. Az állomány választékaira csak az állomány összfatömeg vastagsági méretecsoportjainak ismerete ad megbízható támpontot. Ennek független változóit pedig a $d_{1,3}$ terjedelem, a $d_{1,3}$ vastagsági osztályokba eső fatömegarány és csak ezeken belül a $d_{1,3}$.

Összegezve: e munka a hiányosságok ellenére mind a gyakorlat, mind a kutatás részére hézagpótló. Dicséret illeti elsősorban a szerzőt, de mindazokat is, akik lehetővé tették megjelenését.

Dérföldi Antal